

mgr Emilia Konopka-Górna
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

EFEKTYWNOŚĆ ŚRODOWISKOWA ORGANIZACJI ZAREJESTROWANYCH W SYSTEMIE EKOZARZĄDZANIA I AUDYTU

ABSTRAKT

Obowiązujące w Unii Europejskiej przepisy i normy w zakresie ochrony środowiska należą do najsurowszych na świecie. Bardzo często przepisy te są bardziej restrykcyjne niż przepisy wynikające z umów międzynarodowych. Polityka prowadzona w dziedzinie środowiska sprzyja rozwojowi gospodarki z uwzględnieniem ochrony zasobów naturalnych oraz zdrowia i życia mieszkańców UE. Ochrona środowiska oraz utrzymanie konkurencyjności UE na rynku światowym mogą iść w parze, a polityka ochrony środowiska może odgrywać kluczową rolę. Ekologiczny wzrost gospodarczy wymaga wypracowania polityki wspierającej zasady zrównoważonego rozwoju. Wskazane jest podejmowanie prośrodowiskowych działań, które przyczyniają się do wzrostu konkurencyjności Unii Europejskiej, poprawiając tym samym jakość życia obywateli. Dynamiczny wzrost gospodarczy powszechnie postrzegany jest jako bardzo obciążający środowisko oraz negatywnie wpływający na zdrowie człowieka. Każdy rodzaj działalności ingeruje w mniejszym lub większym stopniu w środowisko. Aktualnie podstawową misją wielu przedsiębiorstw jest prowadzenie działalności zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Wzrost restrykcyjności przepisów prawnych i innych wymagań w zakresie ochrony środowiska, a także wzrost świadomości ekologicznej zarówno przedsiębiorców, jak i społeczeństwa zwiększają zapotrzebowanie przedsiębiorstw na sprawnie funkcjonujące narzędzia, takie jak systemy zarządzania środowiskowego (SZŚ). Jednym z głównych celów polityki środowiskowej UE jest zachęcenie wszelkiego rodzaju organizacji do stosowania systemów zarządzania środowiskowego oraz do zmniejszenia ich wpływu na środowisko. Systemy zarządzania środowiskowego są dla organizacji jednym z potencjalnych narzędzi służących poprawie efektów ich działalności środowiskowej, zapewniających jednocześnie oszczędność energii i innych zasobów. Najważniejszym narzędziem zawierającym wymagania dotyczące systemu zarządzania środowiskowego w Unii Europejskiej jest system ekozarządzania i audytu EMAS, który jest uregulowany rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie dobrowolnego udziału organizacji w systemie ekozarządzania i audytu we Wspólnocie (EMAS) oraz rozporządzeniem Komisji (UE) 2017/1505 z dnia 28 sierpnia 2017 r. zmieniającym załączniki I, II i III do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1221/2009. System EMAS to opracowany przez Komisję Europejską instrument zarządzania, stworzony w celu oceny, raportowania i poprawy efektów działalności środowiskowej, przeznaczony dla każdego rodzaju organizacji, które chcą poprawić swoje wyniki w zakresie ochrony środowiska. Obejmuje wszystkie sektory gospodarki i usług, i ma zastosowanie na całym świecie. Zgodnie z założeniami Komisji kluczowymi atrybutami systemu EMAS są: efektywność - system wspiera organizacje w znalezieniu odpowiednich narzędzi do poprawy ich efektywności środowiskowej, wiarygodność - weryfikacja przez weryfikatora gwarantuje zewnętrzny i niezależny charakter procesu rejestracji w EMAS, przejrzystość - zapewnienie publicznie dostępnych informacji na temat środowiskowej działalności organizacji. Organizacje osiągają większą przejrzystość zarówno zewnętrznie

poprzez deklarację środowiskową, jak i wewnętrznie poprzez aktywny udział pracowników. Podstawowymi warunkami każdego działania jest efektywność i skuteczność. Z uwagi na stale rosnące zainteresowanie kwestiami ochrony środowiska bardzo duże znaczenie dla organizacji ma osiągnięcie środowiskowych efektów wynikających z działalności organizacji, co często potocznie nazywane jest efektywnością środowiskową. Podejmowane przez organizacje działania mające na celu zmniejszenie ich negatywnego wpływu na środowisko mają również bardzo duże znaczenia dla zainteresowanych stron. Wskaźniki efektywności ekologicznej stanowią narzędzia zarządzania, służące dostarczaniu najwyższemu kierownictwu wiarygodnych informacji do określenia czy efekty działalności środowiskowej realizowanej przez organizacje oczekiwania kierownictwa i są zgodne z przyjętą przez organizację polityką środowiskową. Do prawidłowej analizy i oceny oddziaływania aspektów środowiskowych niezbędne jest wyznaczenie odpowiednich wskaźników, które mają za zadanie dostarczać najwyższemu kierownictwu organizacji oraz zainteresowanym stronom o osiągniętym poziomie efektywności podjętych działań środowiskowych. Wskaźniki umożliwiają dokładną ocenę skuteczności zarządzania aspektami środowiskowymi poszczególnych organizacji. Ponadto ciągła analiza wskaźników umożliwia nie tylko bieżącą ocenę efektów działalności, ale również pozwala określić trendy zmian. Chcąc opisać wpływ działalności organizacji zarejestrowanej w systemie EMAS na środowisko naturalne, w deklaracji środowiskowej organizacja ma obowiązek ująć następujące wskaźniki związane z kluczowymi obszarami środowiskowymi dotyczące: efektywności energetycznej, efektywnego wykorzystania materiałów, wody, odpadów, różnorodności biologicznej oraz emisji. Zgodnie z rozporządzeniem EMAS, zadania wskaźników efektywności środowiskowej to między innymi przedstawienie dokładnej oceny efektów działalności środowiskowej organizacji oraz umożliwienie porównania poszczególnych lat w celu dokonania oceny rozwoju efektów działalności środowiskowej organizacji. Organizacje mają także możliwość ujmowania w deklaracjach dodatkowych wskaźników, jeżeli mają one znaczenie dla zidentyfikowanych przez organizację znaczących aspektów środowiskowych. Wskaźniki efektywności środowiskowej powinny być utożsamiane z efektywnością, nie skutecznością systemu, ponieważ ich formuły obliczeniowe nie biorą pod uwagę poniesionych wydatków i zastosowanych zasobów do osiągnięcia założonych wyników, lecz tylko stopień realizacji określonych przez organizację celów środowiskowych. Wskaźniki efektywności skupiają się na efekcie wdrożenia systemu. Celem systemu ek zarządzania i audytu jest wspieranie ciągłej poprawy efektów działalności środowiskowej organizacji poprzez m.in. wdrożenie systemu zarządzania środowiskowego, ocenę jego funkcjonowania, dostarczanie informacji o efektach działalności środowiskowej. Wdrożenie tego systemu w organizacji wiąże się z koniecznością poniesienia kosztów wewnętrznych i zewnętrznych obejmujących takie elementy, jak wsparcie doradcze, zasoby ludzkie, opłaty rejestracyjne itd. Rzeczywiste koszty i korzyści różnią się znacznie, na przykład w zależności od rozmiaru i działalności organizacji, aktualnego stanu realizacji praktyk w zakresie zarządzania środowiskowego, określonego państwa itd.